

број 12 | 2019

**РОМИТЕ СЕ ВАЖЕН
„УСЛОВ“ ЗА
ЧЛЕНСТВОТО НА
МАКЕДОНИЈА
ВО ЕВРОПСКАТА
УНИЈА**

**ПЕТ НАЈИНТЕРЕСНИ
НАУЧНИ ОТКРИТИЈА
И ДОСТИГНУВАЊА
ВО 2018 ГОДИНА**

**ПОСТИГНАТИТЕ
РЕЗУЛТАТИ ВО
АКАДЕМСКАТА
2017/2018 ГОДИНА**

**ИНТЕРВЈУ СО
СЕНАД МУСТАФОВ**

2019

Рома Индекс е електронски весник на Здружението на граѓани „РОМАВЕРЗИТАС“.

Како гласило на Здружението, препознатлив лидер за поддршка и развој на проактивни и квалитетно едуцирани Роми, наша цел е да го информираме, едуцираме и забавуваме читателот за прашања од секојдневниот живот, поврзани со образованието, младите, ромскиот идентитет и актуелни теми и проблеми со кои се соочува општеството. Да информираме за успешни личности, но и да изградиме индивидуалци кои активно ќе бидат вклучени во процесите на креирање и донесување јавни политики на локално и на национално ниво.

Средствата за електронското списание Рома Индекс, како дел од проектот се обезбедени од Ромскиот образовен фонд (РЕФ) од Будимпешта.

Изнесените мислења и ставови во ова електронско списание не го одразуваат ставот на организацијата и донаторот.

За издавачот:

Здружение на граѓани „РОМАВЕРЗИТАС“
- ISSN 2545-4005

Проектен тим на Здружението на граѓани „РОМАВЕРЗИТАС“:

Силхан Саитов, Проектен менаџер
Сеара Сулејман-Османи, Финансиски офицер
Фикрија Таир, Проектен координатор
Инес Амет, Проектен асистент

Контакт:

Адреса: „11 октомври“ бр.8/1-2, 1000 Скопје
Телефон: 076/22 55 68
e-mail: office@romaversitas.org.mk

НОВИНАРСКИ ТИМ:

Одговорен уредник за Рома Индекс бр.12
ИДРИЗ ДУРМИШ, студент на Природно-математички факултет, УКИМ

РУФАТ ДЕМИРОВ, студент на Правен факултет
"Јустинијан Први"- Скопје, УКИМ

ЕЛСОН ИЉАЗ, студент на Бизнис Администрација, УГД

ЛЕБИШКА СЕЛОСКА, студент на Филолошки факултет „Блаже Конески“, УКИМ

СУНАИ САБРИОСКИ, новинар
Ромаверзитас Алумни

ИНФО

автори: Лебишка Селоска и Руфат Демиров

Менторство за 15 додипломци

Универзитетски кадри, во текот на наредните пет месеци, ќе менторираат 15 студенти од прва година на додипломски студии. Ова го овозможи здружението на граѓани Ромаверзитас, овозможувајќи им на студентите Роми да соработуваат и да бидат менторирани од ментор кој ќе ги подучува, насочува, советува, охрабрува, мотивира и поддржува во...

[ПРОЧИТАЈ ПОВЕЌЕ](#)

Проект за зголемување на образовните можности

Нов проект за зголемување на образовните можности на студентите Роми од Западен Балкан и Турција почнуваат Европската Унија и фондацијата Отворено Општество. Проектот е имплементиран од Ромскиот образовен фонд (РЕФ) и ќе придонесе...

[ПРОЧИТАЈ ПОВЕЌЕ](#)

ИНТЕРВЈУ

автор: Сунаи Сабриоски

Интервју со Сенад Мустафов

Проследете го интервјутото со Сенад Мустафов - Национален фацитатор за Македонија - Ромски образовен фонд (РЕФ).

Интервјутото опфати неколку актуелни теми: Стретешките насоки, финансиите, и постигнувањата во 2018 година на Ромскиот образовен фонд (РЕФ), ставови за моделот „Ромаверзитас“, ставови за вработувањето на Ромите, за постоењето на дискриминацијата, став за најавениот недостиг на етничката графа во идниот попис на населението.

[ЛИНК КОН ИНТЕРВЈУТО](#)

Подобри компјутерски вештини за студенти и алумнисти на Ромаверзитас

Деветнаесет студенти и алумнисти на здружението на граѓани „Ромаверзитас“ поминаа компјутерска едукација за програмите на Microsoft Office (Microsoft Word, Excel и Power Point) и користење интернет и електронска пошта. Учесниците на курсот, во текот на ноември и декември годинава, поминаа основно...

[ПРОЧИТАЈ ПОВЕЌЕ](#)

Да ги поддржиме оние што нè поддржаа – акција на неформална група за помош на РЕФ

На 17-ти Ноември во просториите на Ромскиот Едукативен Фонд (РЕФ) настана пожар. За среќа, нема повредени од настанатиот пожар, но, овој немил настан предизвика голема материјална штета која е проценета на над 50 000 евра. Согласно на тоа, на...

[ПРОЧИТАЈ ПОВЕЌЕ](#)

ВИДЕО ПРИЛОГ

Постигнатите резултати во академската 2017/2018 година

Успешни резултати за првата проектна година од проектот „Ромаверзитас со поддршка за равој кон лични и колективни еднакви пристапи и можности“. Со проектот беа опфатени 98 студенти Роми, 46 матуранти Роми и околу 20 алумнисти на Ромаверзитас во учебната 2017/2018.

Овој проект започна во Септември 2017 и ќе трае до Август 2019. Долгогодишен донатор на Ромаверзитас е Ромскиот образовен фонд (РЕФ) од Будимпешта. Овој проект е финансиски поддржан во висина од 140.000 евра за две години, односно 70.000 евра на годишно ниво.

[ЛИНК КОН ВИДЕО ПРИЛОГОТ](#)

ВОЛОНТЕРСТВОТО КАКО ПРЕДИЗВИК

автор: *Елсон Иљаз*

Волонтерите се лица кои ги бара заедницата. Тие и се потребни затоа што и враќаат на заедницата. Да се биде волонтер, значи дека нудите нешто, правите нешто по своја волја, без никаква обврска да се направи тоа. Волонтирањето не значи да се изврши работна задача за да се добие парична награда или некакво признание. Волонтирањето значи „работење“ за да се стекнат искуства и знаења.

Кога е во прашање дефинирање на термините волонтер и волонтерство, пребарувајќи низ литературите, наидовме на неколку дефиниции меѓу кои:

„Волонтерството е практика на луѓе кои работат за доброто на останатите, без мотив за каква било финансиска или материјална добивка“

„Волонтерот е физичко лице кое дава услуги, вештини и знаења во интерес на друго лице, организација или заедницата, без директен личен интерес, на доброволна основа и без финансиска или друга лична добивка“.

Волонтерството е доброволно давање на лични услуги, знаења и вештини или вршење други активности во корист на други лица, органи или организации и институции, без надомест, а волонтер е домашно или странско физичко лице кое волонтира, се вели во Стратегија за промовирање и развој на волонтерството (2010-2015).

Историјата на волонтерството е различна во секоја земја. Некои држави во Европа имаат историска традиција за волонтирање. Во други држави, волонтерскиот сектор е помалку развиен или воопшто не е развиен. Според извештајот од спроведено истражување на Еуробарометар од 2007-ма година, три од десет лица учествувале во волонтерска акција.

Во Македонија, волонтерството е регулирано со Закон за волонтерство кое што точно ги дефинира правата и обврските на волонтерот и организаторот.

Покрај многуте македонски организации во областа на волонтерството, во Македонија се уште, се присутни многубројни меѓународни и национални организации коишто испраќаат волонтери во земјава за подобрување на македонското општество.

Генералното собрание на Обединетите нации во 1985 година го прогласи 5-ти Декември за Меѓународен ден на волонтерството. Денес се одбележува во светот поради истакнување на значењето на волонтерството и зголемување на свеста за значењето на доброволно ангажирање за да се поттикнат што поголем број луѓе да ја понудат својата волонтерска услуга.

„Волонтирањето е желба и волонтерите за својот вложен труд не добиваат надомест. Со тоа се потврдува дека вредните нешта во животот не се секогаш креирани од парите, некогаш за тоа се потребни желбата, човековиот труд и идеите.

Програмата за волонтирање на ЕВН е посебна по тоа што на вработените им нуди целосна поддршка во реализација на волонтерските активности корисни за локалните заедници.

Волонтирањето е највисока цел на една општествено одговорна компанија затоа што општествената одговорност не се покажува само преку донирање, туку преку вклучување на вработените, а преку вклучување на преку 400 вработени докажавме дека ЕВН е општествено одговорна компанија.“ вели Штефан Петер за Женски магазин. [линк](#)

Здружението на граѓани РОМАВЕРЗИТАС објави повик за волонтери кои ќе даваат придонес со примена на нивните знаења и вештини, а воедно и ќе се стекнат со нови искуства.

Повеќе информации на следниот [линк](#)

Тимот на Рома Индекс направи онлајн анкета, според која **63%** од испитаниците одговориле дека волонтирале, а **37%** проценти дека немале волонтерски ангажман.

Како главни причини за волонтирање, испитаниците ги наведуваат: стекнувањето искуство, придонесот и враќањето во заедницата.

Најголем дел од испитаниците се изјаснуваат дека волонтирале во невладини организации.

Оние испитаници што не волонтирале, како причини за нивната одлука ги наведуваат: ниската информираност, слабата заинтересираност и недоволното слободно време поради нивната посветеност кон студиите и дополнителна работа.

Аленка Шопова

Претседател на Советот на млади на Црвен крст на Република Македонија

„ Да се претставите себе си како волонтер, во денешно време и во овој забрзан начин на живот претставува голем предизвик и многу позитивна карактеристика во резимето на кој било млад човек. Волонтерството претставува несебичност да двоите дел од вашето слободно време, способности и капацитети и да ги употребите на еден поинаков, несекојдневен и попродуктивен начин, во корист на некоја поголема цел или добро.

Во рамки на нашата организација, сето тоа го правиме за хуманитарна помош на различни целни групи, за едуцирање на населението, превенирање и подигнување на свеста за најразлични здравствени теми и придонесуваме кон градење стабилни заедници.

Денес во редовите на Црвениот крст на Република Македонија се бројат околу 7000 активни волонтери, додека во рамки на Меѓународната Федерација на Црвениот крст околу 17.000.000 волонтери кои се двигатели на хуманата мисија. Со волонтирање во Црвениот крст, Вие придонесувате кон градење подобро, постабилно, поздраво и поинформирано општество и придонесувате хуманитарната помош да стигне до сите целни групи на кои им е потребна.

Младите луѓе преку волонтирање во Црвениот крст учат како да бидат емпатични, да резонираат итни ситуации и да укажат прва помош, се здобиваат со алатки како да едуцираат други вршници, да реализираат проекти и да помагаат различни целни групи на најразлични начини. Покрај зацврстување на алтрузмот кој го носиме сите во себе, младите луѓе, исто така, ги развиваат и надградуваат своите лични капацитети или интереси преку

разновидни креативни активности и се учат на заеднички соживот, мир и толеранција.

Во рамките на нашето движење волонтерите се водечката сила и предводници на хуманата мисија, бидејќи преку нив успеваме да допреме до сите целни групи и да ги помогнеме нивните потреби.

Шенас Имер

Лидер на Клуб на млади на Црвен крст – Шуто Оризари

„ За мене, волонтерството значи доброволно да придонесеш за заедницата и општеството без да бидеш платен. **Како волонтер можеш да помогнеш во организирање на добротворен настан, активно да учествуваш во доброволни акции, да помогнеш во реализирање на активностите во граѓанските организации и други непрофитни институции.**

Волонтерите имаат можност да се запознаат со заедницата со која работиме, да стекнат искуства во делокругот на нашата работа и да станат претпознатливи во својата заедница. Клуб на млади на Црвениот крст– Шуто Оризари ги вклучува волонтерите во активности и настани на локално или национално ниво.

ЖИВОТОТ И ДЕЈНОСТА НА ЕКРЕМ ЈАШАРОВ

автор: *Идриз Дурмиш*

Екрем Јашаров е еден од најпознатите и најзначајни ромски поети и писатели во Македонија. Роден е на 15 септември 1940-та година во село Зелениково, Скопје. Своето детство и образование го завршува во родниот град и уште од млади години развива љубов кон пишаниот збор.

Јашаров беше голем поборник за правата на Ромите. Уште во 70-те години на минатиот век, стана член на месната заедница во Шуто Оризари. Со своите активности и заложби, станува и нејзин претседател, претседател на месни делегации, како и потпретседател на литературен клуб. Во 1999 година, го формира Републичкиот центар за културно-просветно и духовно унапредување на Ромите. Овој центар е прв и единствен од таков вид, со повеќе од 60 членови, меѓу кои и академикот Гане Тодоровски, Славко Нинов, Шаиб Јусуф, Сами Етемов итн. Републичкиот центар организирал најразлични културни манифестации, меѓу кои и традиционалната музичко-поетска вечер „Еуромонд 21“. Од оваа манифестација произлегува истоимена збирка поезија.

Првата самостојна збирка поезија Јашаров ја издава во 2012 година под името „O bahtalo rupuno nahtari“ („Среќниот сребрен клуч“). Истата е преведена и на македонски и на англиски јазик. Неколку приказни на Јашаров има и во книгата „Ромски народни приказни“ издадена од НВО „Дендо Вас“. Во 2017 година, Јашаров ја издава и својата втора самостојна збирка поезија „На вечниот сопатник“, посветена на неговата сопруга Џемиле.

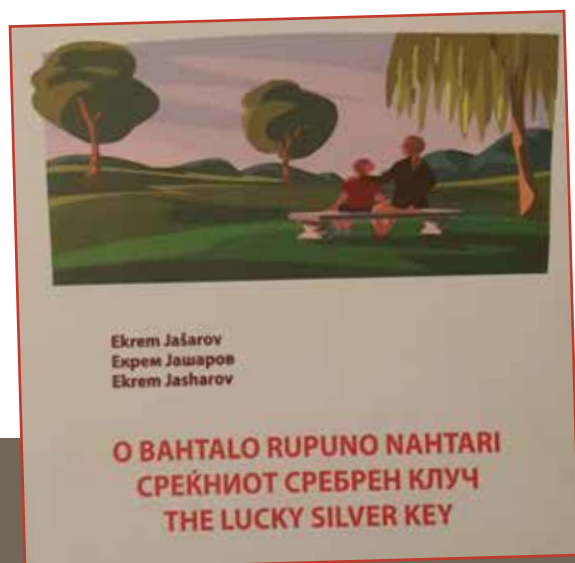
Јашаров има желба и планови да продолжи со творење, но ненадејно почина на 6 ноември 2018 година, неколку недели пред промоција на неговата трета самостојна книга – „Romane alusarde paramisia“ („Стари ромски приказни“) на ромски и македонски јазик. Книгата опфаќа 9 стари ромски приказни распослани на вкупно 440 страници. Промоцијата на книгата ќе се одржи овој месец.

ТВОРЕШТВОТО НА ЈАШАРОВ

Екрем беше голем љубител на различна литература, читал секакви книги и токму поради тоа, има огромно знаење од секоја област. Има неизмерна љубов кон историјата, особено во ромската. Често говори за потеклото на Ромите од нивната матична земја Индија и за нивните масовни миграции во текот на последните 1000 години. Неговиот патриотизам и почит кон својата култура и традиција се основните мотиви во неговите песни и приказни. Јашаров твори и пишува на ромски јазик, а неговите дела се преведени на македонски и англиски јазик.

Јашаров тврди дека има две татковини: Индија и Македонија. Неговата љубов кон своите две татковини ја искажува во многу песни. Една од песните е насловена како „Македонијо“, издадена во збирката поезија „Еуромонд 21“, во која се сместени и песни од други македонски и ромски поети, вклучувајќи ги Гане Тодоровски, Петре М. Андреевски, Анте Поповски, Љаџиф Демир, Севдија Абдулова итн. Во песната „Прадедовиот корен“, Јашаров метафорички ги опишува миграциите и страдањата на ромскиот народ, но и нивната снаодливост и чување од исушување на „прадедовиот корен“.

Неговата прва збирка поезија “O bahtalo rupuno nahtari” („Среќниот сребрен клуч”) е дело на вкупно 30 песни напишани во различни периоди од неговиот живот. Песните имаат различни мотиви и теми, а богатиот и сликовит речник на поетот будат оригинални чувства кај читателот.

Во песната „Сон сонував”, Јашаров зборува дека сонувал како со коњ патува во Индија каде го наоѓа својот стар дедо, дедо Рама. Го прашува зошто тој ги отфрлил Ромите, а дедо Рама на тоа одговара дека не ги отфрлил, туку ги пратил по сите четири страни во светот и дека никогаш нема да ги заборави своите деца. На алегоричен начин, Јашаров сака да ја претстави нераскинливата врска на Ромите со својата прататковина Индија.

Јашаров зборува и за важноста на 8-ми април, Интернационалниот ден на Ромите. Во песната „8-ми април – голем ден за Ромите” ја опишува меѓународната конференција одржана во Лондон на чело со познатиот холивудски ромски актер Јул Бринер. Овој чин метафорички го претставува со појава на звезда на свезденото небо која ќе свети и за ромскиот народ, укажувајќи на рамноправноста на Ромите со сите останати народи. Неговата огромна љубов кон својата татковина Македонија ја искажува и во песната „Непокорени” каде говори за тешката судбина на Македонија која била под ропство на многу народи, но никогаш непокорена. Јашаров укажува на тоа дека Македонија има стара, долга историја и дека гордо ќе чекори во иднината.

Втората збирка поезија издадена во 2017 година, Јашаров ја посветува на неговата сопруга и е насловена „На вечниот сопатник”. Сопругата на Екрем, Џемиле, била неговата голема љубов, поддршка, партнер и спокој во текот на целиот негов живот. Неговата љубов и тага по неа ја искажува во песната „На сон со вечниот сопатник” каде говори за ненадејната смрт на Џемиле. На промоција на оваа збирка, Јашаров ја прочита оваа песна со многу чувства и солзи во очите.

Од друга страна, освен за културните, јазичните и историските карактеристики, Екрем пишува и за глобалните проблеми со кои се соочуваат луѓето. Песната „21 век – време на чистилиште” опејува за глобалното затоплување, за озонската дупка, за загадениот воздух и вода итн. Во оваа песна Јашаров човекот го нарекува „нечовек” затоа што самиот ја уништува својата природа, а со тоа и самиот себе.

Јашаров во текот на својот живот твореше, пишуваше и се бореше за ромските права, култура и традиција. Има огромен удел во развивање и одржување на ромската култура и литература. Неговите дела биле, се и ќе бидат непресушен извор на многу мудрости, поуки и знаење на уште многу млади генерации. Ромската култура и ромскиот народ изгубија ценет пријател, поет и писател. Иако Јашаров не е повеќе меѓу нас, неговите дела и творештва ќе живеат и описменуваат вечно и засекогаш.

Севдија Д. Абдулова, долгогодишен соработник и пријател на Екрем Јашаров, за Рома Индекс вели:

” Ромите од Македонија загубија ГОЛЕМ човек. Името Екрем Јашаров ќе остане вечно во анализите на ромската и севкупната македонска книжевност како сестран автор и голем патриот. За мене, тој беше ромскиот Марко Цепенков. Се запознавме на основање на Ромскиот центар за културно, научно и духовно унапредување на Ромите чијшто претседател, по големиот лингвист професорот Шаиб Јусуф, беше токму Екрем Јашаров. Пронајдовме толку заеднички теми за разговор кои од тој миг не зближија да станеме добри пријатели.

Имавме заедничка цел: да го збогатиме ромскиот книжевен ковчег со издавање на дела кои ќе ја зближат ромската заедница и ќе послужат како стручно четиво во образованието на помладата генерација. Но, верувам дека тоа што ме зближи со чичко Екрем беше неговиот однос кон животот, неговиот елан за работа, секогаш полн со идеи за нови остварувања, неуморен автор кој на секоја наша наредна средба доаѓаше насмеан и со нови ракописи.

Беше космополит и несебичен човек. Пред неколку години му спомнав дека ми се дојдени гости од Измир, од ромска невладина организација и дека сакаат да се запознаат со Ром од Скопје кој работи на полето на ромската култура. Чичко Екрем во истиот миг ми рече: „Нека повелат кај мене дома, мојата куќа е и нивна. Ќе бидам пресрекен да се запознаам со нив и да им пренесам сè што знам, умеам и чувствувам!“

Тој ден со гостите од Турција имавме незаборавни заеднички часови. До последен здив чичко Екрем твореше авторски дела, се „тркаше“ со времето за да може што повеќе да им остави во наследство на своите Роми. И навистина им остави: стихови за Рама, љубовта кон својата родна земја Македонија и копнежот по прататковината на Ромите, стари ромски приказни кои со векови се пренесувале од колено на колено и сето тоа преточено во книги кои ќе ги красат нашите домашни библиотеки.

И верувам дека секогаш кога ќе погледнам, кон небото ќе почувствувам дека и од таму горе чичко Екрем ми дава поддршка да продолжам по неговите стапки. ”

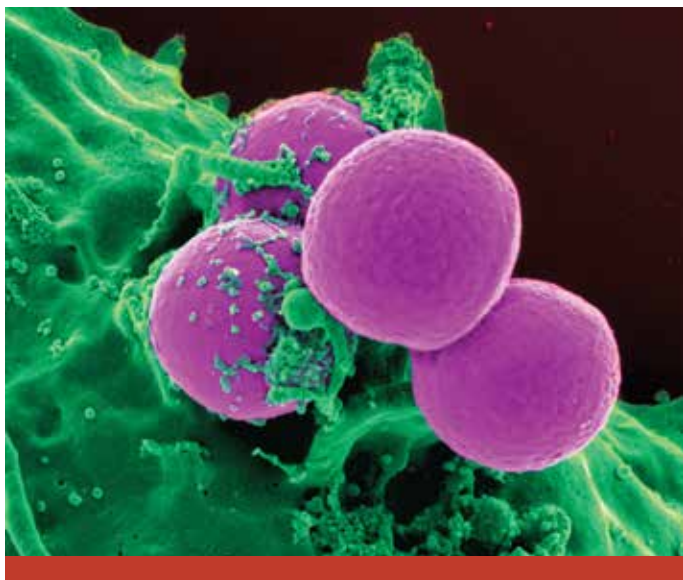
ПЕТ НАЈИНТЕРЕСНИ НАУЧНИ ОТКРИТИЈА И ДОСТИГНУВАЊА ВО 2018 ГОДИНА

автор: Идриз Дурмиш

Сведоци сме на голем подем на науката и технологијата. Во последните неколку децении, со развојот на науката и на технологијата, се открија тајни од молекуларно ниво сè до ниво на галаксии и галактички јата. Благодарение на брзиот подем на науката се развија и различни лекови за болести кои претходно мислевме дека се неизлечливи, се олесни нашиот живот со различни изуми кои ги нуди технологијата, подобро ја осознавме нашата планета и останатите небесни тела и Вселената. Во духот на 2018-та година, ги издвојуваме петте најинтересни научни откритија и достигнувања за оваа година.

1 Нобеловата награда за успешна терапија на рак на кожа

Оваа година Нобеловата награда на физиологија заслужено ја добија Џејмс П. Алисон (James P. Allison) од Универзитетот во Тексас и Тасуку Хонџо (Tasuku Honjo) од Универзитетот во Кјото кои развија терапија за лекување меланом (рак на кожата). Овие научници успеаја да извршат инактивација на протеини кои го стопираат човековиот имун систем да се бори против канцер клетките на меланомот.

Откриениот лек може да излечи дури и меланом во напредна фаза (кој метастазира) а во некои случаи да помогне и при канцер на белите дробови. Единствената слабост на оваа терапија е што кај мал број пациенти нема ефект. По само неколку недели од добивање на наградата, оваа терапија е воведена во медицинската пракса низ светот, како и во Скопје. Иако двајцата научници имаат повеќе од 70 години, тие планираат да ги продолжат и експандираат своите истражувања.

2 Родени се првите генетски модифицирани човечки бебиња во Кина

За првпат во човековата историја направени се генетски модифицирани човечки бебиња. Кинески тим научници, предводени од He Jiankui, користејќи ја CRISPR технологијата алтерираа во хуман ембрион.

Генетската модификација во овој случај се состои во елиминирање на CCR5 генот за организмите да бидат отпорни на ХИВ, големи сипаници и колера. Пред неколку недели се родени две сестри близначки кај кои е отстранет овој ген. Овој акт претставува голем чекор во молекуларната биологија и генетскиот инженеринг.

Од друга страна, речиси секаде во светот законски е забранета генетска модификација на луѓето. Научната заедница силно го критикува овој акт и наведува дека се преминати голем број биоетички граници. Исто така, оваа мутација е наследна и сè уште не се знае кои се можните последици за наредните генерации.

3 Вселенското летало "InSight" слета на Марс

На 26 ноември 2018 година, вселенското летало на НАСА, InSight, по шестмесечното патување успешно слета на површината на црвената планета Марс. НАСА, по 8-ми пат, успешно слета на Марс при што следните две години ќе се добијат значајни информации за соседот на нашата планета. InSight ќе ја истражува внатрешната длабочина на црвената планета, затоа што научниците најмалку имаат податоци за тоа. Поточно, скапот летало ќе

истражува за сеизмичката активност, геодезијата и топлотниот транспорт на кората на Марс. Од друга страна, вселенската агенција на Илон Маск "СпејсЕкс" ("SpaceX") се подготвува за колонизација на Марс. Се планира првата група луѓе да патуваат во 2024, а втората група во 2026 година. Тие ќе бидат првите луѓе кои ќе стапнат на црвената планета, а исто така, ќе започнат и ново поглавје во човековата историја – колонизација на планета.

4 Успешно продолжен животниот век на глувците

Уште во праисториско време, фараоните го барале познатиот еликсир на бесконечен живот или еликсир на бесмртноста. Дури и по два милениума, човекот сè уште бара таков „волшебен“ напиток. Оваа година има неколку научни труда кои открија клучни фактори во процесот на забавување на стареењето. Научниците од Харвард открија ген одговорен за создавање нови крвни садови во организмот на глувците.

Со стареење, овој ген станува помалку активен. Со соодветна супстанца, научниците го активира генот кај постари глувци пришто предизвикаа неоваскуларизација (создавање нови крвни садови), а со тоа подобро снабдување на ткивата и клетките со кислород и хранливи материи.

Друг научен труд, објавен на Cell Metabolism, укажува на важноста на NAD⁺ коензимот во забавување на староста. Конструиран е ензим – 78с, кој врши инхибиција на CD38 (ензим кој го разложува NAD⁺) и со тоа ензимот NAD⁺, во поголеми концентрации, останува во клетките. Иако ова се ветувачки фактори за конечно откривање на забавувањето на стареењето,

сепак потребно е да се направат повеќе анализи и да се увидат потенцијалните позитивни и негативни ефекти кај луѓето.

5 Археолозите го открија најстариот цртеж направен од човекови раце

Во „Nature“ е објавен труд кој опишува дека е откриен најстариот цртеж направен од Homo sapiens (денешен модерен човек) во пештера во близина на Кејп Таун, Јужноафриканска Република. Цртежот е направен пред околу 73.000 години. За најстар цртеж претходно се сметаше артефакт од пред околу 30 илјади години најден во Европа.

Новооткриениот артефакт претставува мал камен каде што се направени 9 линии од страна на човечка рака. Линиите се направени со окер, природен пигмент кој често е наоѓан во пештерски цртежи. Научниците сметаат дека овој цртеж не претставува само обични линии, туку пренесува одредена порака.

Ова е важно откритие затоа што може да се открие еволуцијата на писмената комуникација, симболизмот а со тоа и развивање на свеста на Homo sapiens.

Фотографиите се превземен од:

1. <https://www.pexels.com/photo/pink-sphere-splashed-by-green-liquid-45239/>
2. <https://www.cnet.com/news/nasa-mars-insight-mission-set-to-launch-from-california/>
3. <https://www.euronews.com/2018/09/13/oldest-known-human-drawing-found-in-south-african-cave>

АЛУМНИ СТОРИЈА

автор: Салија Љатиф,

в.д. директор на Ј.З.У. специјализирана болница за геријатриска и палијативна медицина „13 Ноември“ Скопје

Јас сум д-р Салија Љатиф Петрушовска. Живеам и работам во Скопје. По професија сум доктор по стоматологија и во моментот сум назначена на позиција в.д. директор на Ј.З.У. специјализирана болница за геријатриска и палијативна медицина „13 Ноември“ Скопје од август 2017 година.

Своето образование го стекнав во мојот роден град Скопје, каде по завршување на основното образование во локалното место на живеење, се запишав во средното медицинско училиште на град Скопје „Д-р Панче Караџов“, отсек забни техничари. По завршување на средното училиште се запишав на Стоматолошкиот факултет во Скопје, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, насока доктори по стоматологија. За време на студирањето, користев РМУСП стипендија во првите 3 години, потоа РХСП стипендија.

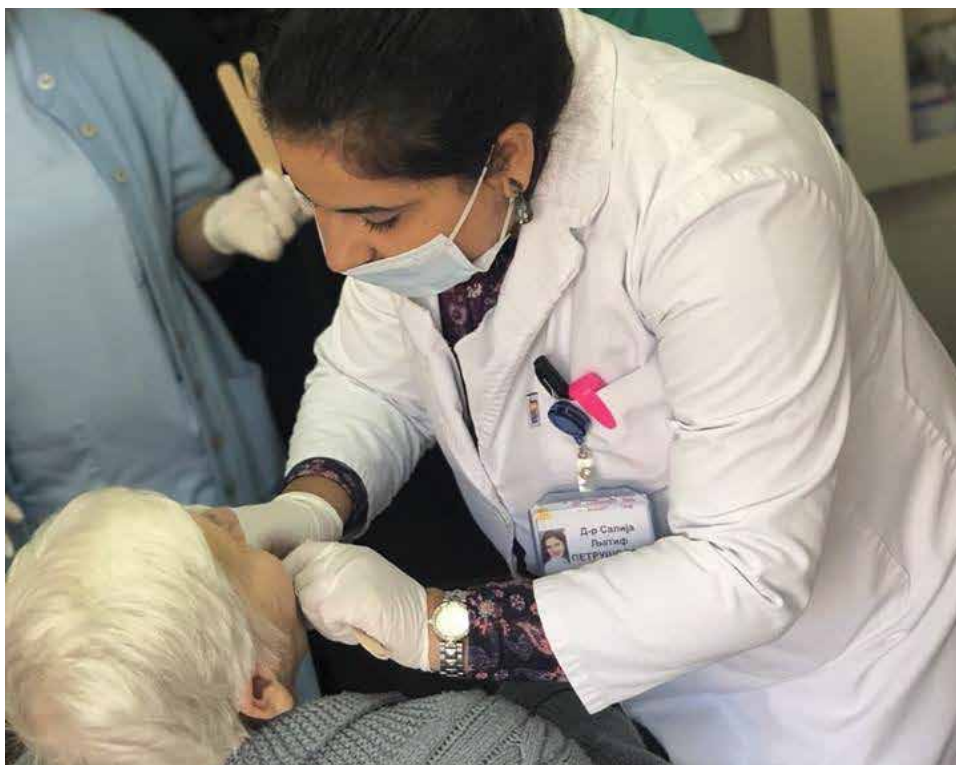
Откако дипломирав ми се понуди можност да работам во граѓанскиот сектор, каде почнав како парамедик/асистент во проектот „Право на здравје, нудење на парамедикална помош на Ромската заедница“. Додека бев вклучена во граѓанскиот сектор активно почнав да напредувам во релативно кратко време. Од првичната позиција, постепено преминав во координатор на проекти поврзани со ромското здравје и креирање политики за

унапредување на здравјето на ромската заедница во Република Македонија. По неколку години бев назначена на позиција заменик директор на ИРИЗ.

Во 2016 година, се вработив во ОЕ Нокна Служба за нудење стоматолошка здравствена заштита во поликлиника Бит Пазар при Здравствен дом Скопје. Кога се вработив, првпат од моето дипломирање во здравствена институција каде имав можност да ја работам својата професионална дејност, бев пресреќна. Паралелно работев и во граѓанскиот сектор, не се откажав иако беше многу тешко, бидејќи работев нокна смена паралелно со позицијата во секторот.

Од мене бараше ангажмани како чести патувања, состаноци со донатори и слично, но успеав да се организирам и функционирам. Релативно кратко, веќе во август 2018 година, сум назначена за в.д. директор на Ј.З.У. специјализирана болница за геријатриска и палијативна медицина „13 Ноември“ Скопје, единствена јавна здравствена установа во земјата која работи во полето на геријатријата и палијативната медицина во земјата.

Како успеси во текот на мојот професионален развој сметам дека, пред сè, се успехот да се запишам на факултет, да бидам примена во

државна квота како една од 60-те најдобри апликанти, како и навремено да ги завршам студиите, благодарение на поддршката на моето семејство и поддршката на РМУСП и РХСП стипендијата.

Можноста да работам во невладиниот сектор е непроценлива и секогаш ќе биде составен дел од мене, бидејќи ја обожавам оваа дејност.

Најверојатно и одлуката да бидам на позиција директор на установа како Специјализираната болница ме асоцира на секторот бидејќи дејноста е благородна, бара мултидисциплинарен пристап и работи со најтешките пациенти.

На оваа позиција се пронајдов себеси како микс меѓу она што ми е професионална определба и заложбата за креирање јавни политики и унапредување на дејноста, особено во јавниот здравствен сектор како вистински предизвик во системот на државата.

За Ромаверзитас како организација, сметам дека го постигна и го најде своето вистинско место во земјата, како студентско движење.

Всушност, како што и започна, а сега како најпозната студенска организација која се грижи за студентите и нивниот образовен

развој, нудејќи најразлични програми кои подразбираат: туторство, менторство, литература од најразлични области, обуки за стекнување вештини, курсеви, волонтеризам, активизам, иницијативи и слично.

РОМИТЕ СЕ ВАЖЕН „УСЛОВ“ ЗА ЧЛЕНСТВОТО НА МАКЕДОНИЈА ВО ЕВРОПСКАТА УНИЈА

автор: Руфат Демиров

Интензивното чекорење на Република Македонија кон членството во Европската Унија и во НАТО и исполнување на условите за членство е карактеристика за надворешната политика во овој период. Честопати се дебатира и говори за придобивките на македонските граѓани од членувањето во овие меѓународни организации. Но, што за македонските Роми ќе значи членството на Македонија во Европската унија? Или, попрецизно, што за македонските Роми ќе значи членството на РМ во ЕУ, а што може да се стори во ова време на евроинтеграции и процеси на преговарање?

Имено, во сите препораки и оценки кои пристигнуваат од Европската Унија постои дел во кој се оценува заштита на човековите права на Ромите и подобрување на нивниот животен стандард. Ова значи дека Ромите се мошне битен услов за членство на Македонија во ЕУ. Но, за жал, Ромите недоволно ја „искористуваат“ оваа можност да излезат со свои барања кон државата. Во оваа ситуација, преговарањето на Ромите со државата би требало да се одвива по техниката „Qui Vono“ (за чие добро). Неопходно е да се укаже дека подобар животен стандард на ромското население е за заедничко добро. Ромите треба јасно да и укажат на Македонија дека доколку

не третира како што треба да биде третиран секој граѓанин, тогаш побрзо ќе се доближи до членството во ЕУ. Многу е едноставно – „колку повеќе не тинтрите, толку сте поблиску до ЕУ“. Со ова, сите ќе се среќни и задоволни. Ромите ќе добијат подобар животен стандард и заштита на човековите права, а Република Македонија ќе добие поени кај ЕУ и ќе добие подобра положба во процесот на евроинтеграции.

Но, тука се поставува главното прашање: што по влегувањето на Република Македонија во ЕУ? Што е тоа што македонските Роми ќе го добијат од Европската Унија?

Постои нешто што се нарекува „супраматија на правото на ЕУ“ над правото на националните држави. Покрај надлежностите што се префрлуваат од национално на наднационално ниво, постои и своевидна хиерархија на правните акти со што правото на ЕУ е над правото на државите членки. Ова значи дека со влегувањето на Македонија во ЕУ, Македонија автоматски ќе даде согласност за примена на сите правни акти кои ќе бидат донесени на ниво на ЕУ. Правните акти на ЕУ, по автоматизам, стануваат правосилни во сите земји членки на ЕУ, без притоа секоја земја да даде согласност за секој новодонесен акт. Еднаш дадената согласност која се претпоставува со

членството, нема да се обновува пред применување на законите што ќе ги донесе ЕУ. Така, секој граѓанин на земјите членки ќе добиваат права и обврски директно од ЕУ. Македонските Роми ќе бидат праавно третирани исто како и германските, француските или шведските Роми. Ова звучи многу убаво. Правните акти ќе важат подеднакво за сите граѓани на земјите членки.

Концептот на супраматија на правото на ЕУ е тесно поврзан со концептот на „европско граѓанство“. Во ЕУ постои една поделба на суверенисти (застапници на суверенитетот на националните држави) и федералисти (доминанција на наднационалноста над државноста). И токму федералистите многу повеќе го промовираат, прокламираат и поддржуваат овој концепт на Европа без граници, каде секој граѓанин на земјите членки, пред сè, е европски граѓанин. Овој концепт, ние Ромите, може да го имплементираме и кај нас, преку концептот на европски Роми. Ромите како најголемо малцинство во Европа, покрај културолошки и правно-политички ќе бидат вмрежени и поврзани меѓу себе.

Во последниот период, политиките на членките на ЕУ укажуваат на една перцепција на македонските Роми како европски граѓани. Тоа може да се забележи во третманот што западноевропските земји го имаа и го имаат кон мигрантите.

Ромите азиланти во ЕУ беа перцепирани како Европјани и затоа бегалците од Блискиот Исток се сметаа за луѓе кои се во полоша состојба. Западно-европјаните кон балканските Роми се однесуваа како кон „свои“ и сметаа дека, доколку не ги прифатат ромските азиланти, нема да бидат перцепирани како националисти и нацисти наспроти стравот од таквото етикетирање доколку ги вратеа мигрантите од Блискиот Исток.

Што значи и фразата „Европа без граници“? Тоа значи дека европските граѓани имаат слобода да патуваат, работат и живеат секаде низ Европската Унија. И македонските Роми ќе имаат право, без никакви пречки, да работат и да живеат во која било земја членка на ЕУ. Но, дали ова ќе важи од моментот кога Македонија ќе влезе во ЕУ? Не, нема да важи веднаш, туку по истекување на т.н. „транзиционен период“. Секоја земја откако ќе влезе во ЕУ и претстои транзиционен период од неколку години пред македонските граѓани да бидат потполни европски граѓани со потополно право за работење и живеење секаде на територијата на ЕУ. Таков е примерот со Романија, Бугарија, Хрватска. Освен работа, друга придобива што младите Роми ќе ја имаат е бесплатното студирање во земјите членки на ЕУ и многу младински размени.

На нас е да одлучиме дали ќе го искористиме периодот на евроинтеграции и ќе излеземе со свои препораки и барања или ќе чекаме да дојде времето кога ќе добиваме права и обврски директно од ЕУ. Треба да се земе в

предвид и разочараноста од делувањето на македонската политика во насока на подобрување на животниот стандард на Ромите. Значи, од една страна ја имаме разочараноста од системот и сме во исчекување да влеземе во ЕУ и да ги користиме сите благодети, а од друга страна ја имаме опасноста од таквото чекање и пропуштање на можноста да се притиска во време на евроинтеграции кога сме битен услов за членството на Македонија во ЕУ.

Покрај придобивките од ЕУ, убаво е да се осврнеме и на можните опасности што би претстоеле на нас како Роми кога Македонија би била полноправна членка на ЕУ. Сведоци сме за фашистичките напади врз Ромите во земјите членки на ЕУ (Италија, Романија, Унгарија...) и растењето на омразата кон Ромите. На сето ова, ЕУ молчи. Досега се случувало земјите кандидати да добијат

негативни поени заради напочитување на човековите права на своите ромски граѓани, но не се случило ниту една земја да биде исклучена од Унијата заради прекршување на овие права на Ромите кои, довчера, биле услов за членство во ЕУ. Значи, Европската Унија многу повеќе оценува заштита на човекови права кај земјите кандидати отколку кај земјите членки.

Останува да одлучиме: да преминеме преку разочараноста од македонското делување, да ја искористиме оваа ситуација на евроинтеграции и да излеземе со свои барања или да чекаме Македонија да влезе во ЕУ и да ги користиме концептите на супраматија на правото на ЕУ, европско граѓанство и Европа без граници, но преземајќи го ризикот од нереагирање на ЕУ кога земјите членки прекршуваат човекови права на Роми. Или да ги искористиме и двете можности.

Ромаверзитас започна во август 2001 година како модел на неформално образование, наменет за студенти Роми кои студираат на додипломски студии во универзитетите во Република Македонија. Ромаверзитас од програма на Фондација Отворено општество - Македонија (ФООМ) премина во Здружение на граѓани „РОМАВЕРЗИТАС“ од Август 2015 година, финансиран од Ромскиот образовен фонд (РЕФ) од Будимпешта.

Визија на Здружението на граѓани „РОМАВЕРЗИТАС“

РОМАВЕРЗИТАС е граѓанска организација која е препознатлив лидер за поддршка и развој на проактивни и квалитетно едуцирани Роми, кои ја застапуваат ромската заедница и се активно вклучени во процесите на креирање и донесување на јавни политики на локално и национално ниво.

Мисија на Здружението на граѓани „РОМАВЕРЗИТАС“

РОМАВЕРЗИТАС е граѓанска организација која активно работи за зајакнување на личните и академските капацитети на средношколците, студентите и младите Роми во Република Македонија, преку обезбедување на академска и неформална поддршка, како и поддршка за личен развој.

Цели на проектот „Ромаверзитас - со поддршка и развој кон лични и колективни еднакви пристапи и можности“:

- Да се зголеми вклученоста и квалитетот во вклучувањето на матурантите Роми на додипломски студии во универзитетите во Република Македонија;
- Да се поддржат студентите Роми на додипломски студии во одржливоста на нивните студии, нивниот премин во следен семестар, нивните академски постигнувања и нивното навремено дипломирање;
- Да се поддржи личниот и професионалниот развој на студентите Роми на додипломски и постдипломски студии, и РОМАВЕРЗИТАС Алумни;
- Да се поттикне и поддржи формирање на мрежа на млади Роми, како и нивно учество и активизам во сферата на високото образование;
- Да се поттикне и поддржи зајанувањето на ромскиот идентитет на корисниците на проектот.

Средствата за електронското списание Рома Индекс, како дел од проектот, се обезбедени од Ромскиот образовен фонд (РЕФ) од Будимпешта.

romaversitas
macedonia

ROMA
EDUCATION
FUND